

Praescientia (předzvědění)

Někteří středověcí myslitelé už ze samotného pojmu „předzvědění“ Božího (praescientia Dei) vyvozovali nutnost, že předzvěděné nastane. Předzvědění se tak měnilo v předurčení (praedeterminatio, praedestinatio), neboť vylučovalo tzv. kontingenci, „nahodilost“ (contingentia rerum, viz např. Duns Scotus, De scientia Dei respectu contingentium, Quaest. 5.). Tento způsob uvažování trpí dvojím základním pochybením. Především je tu naprosto zřejmá chyba metodická, že se totiž vysuzuje povaha skutečnosti z pojmu, aniž by se zkoumalo, zda onen pojem (s příslušným kontextem, neboť každý pojem je třeba nasoudit) obstojí, tj. zda je nasouzen platně a zda je v aplikaci na skutečnost dostatečně nosný. Druhá chyba je věcná a týká se pojetí samotné skutečnosti (a v jeho rámci pojetí tzv. kauzality), ačkoliv je skryta už v samotném chápání „předzvědění“. Dokonce již jen theologické zhodnocení onoho pojetí ukazuje na jistou absurdnost. Kdyby totiž Bůh opravdu přesně a do všech detailů předem věděl, co nastane a k čemu dojde, ztrácelo by reálné stvoření světa jakýkoliv smysl a bylo by naprosto nadbytečné a zbytečné. Stvoření je nutno chápat jako experiment, a jako každý experiment má smysl jen tenkrát, když na jedné straně není pouhou náhodou, ale když na druhé straně není předem rozhodnuto, ani předem známo, jak to všechno dopadne. Předzvědění je tedy jen relativní, ale jakožto relativní je podmínkou smysluplnosti experimentu stvoření. A samo stvoření není spjato s absolutní, nýbrž zase jenom s relativní predeterminací a navíc s relativní predestinací, tedy posláním, jež je jenom částečně a předběžně subjektu (nepředmětně) uloženo předem a jež se pak upřesňuje a nadále nepředmětně rozvíjí s každým krokem, jímž je ze strany aktivně ono poslání naplňujícího a realizujícího subjektu „zvnějšňováno“ či „zpředmětňováno“.

(Písek, 931107-1.)